

**Управління культури Миколаївської облдержадміністрації
Обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна**

**Особливості роботи бібліотеки
з соціально-незахищеними дітьми**

(дайджест за матеріалами фахових видань та Інтернет - ресурсів)

*Життя – як катання на велосипеді.
Аби зберігати рівновагу, муши рухатися.*

Альберт Ейнштейн

Миколаїв
2012

«Коли людина входить у море, їй не потрібно турбуватися про те, щоб адаптуватися до холодної води – спочатку людина відчуває холод, але трохи пізніше вона починає почувати себе комфортно, причому не докладаючи ніяких зусиль, тому що діє механізм адаптації.

Але, якщо вода в морі виявиться крижаною, то адаптація до неї людини буде неможлива – при тривалому перебуванні в ній людина загине...»

Так само, якщо соціально-психологічне оточення людини виявиться «крижаним», тобто ворожим до неї, її адаптація в такому соціально-психологічному середовищі також буде неможлива.

Я. Коломинський, Білорусь

Соціокультурна діяльність дитячих бібліотек набуває особливої актуальності в сучасному суспільстві. Дещо змінюються погляди бібліотекарів на проблему соціальних пріоритетів та можливостей. Адже вони розглядаються через призму особливої уваги громадськості, державних та благодійних фондів, товариств до так званих соціально-незахищених груп дітей – потенційних користувачів дитячих книгозбірень.

Дайджест підготовлено за матеріалами фахових видань та Інтернет-ресурсів, він допоможе бібліотекарям області знайти основні аспекти соціокультурної роботи з дітьми-інвалідами, сиротами та іншими соціально-незахищеними дітьми в умовах бібліотечного обслуговування.

Софій, Н. Новий крок до захисту прав дітей з особливими потребами [Електронний ресурс] / Н. Софій // Освіта. ua. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/school_today/2031/, вільний. - Загол. з екрану.

У мене немає ніг, але є почуття,
Я не можу бачити, але я постійно думаю.
Хоча я не чую, я хочу спілкуватись.
Чому люди вважають мене непотрібною,
безмовною, бездумною?
Як і інші, я спроможна думати про наш світ.

Коралі Северс, 14 років,
Велика Британія

Цей вірш написаний від імені мільйонів дітей і дорослих з особливими потребами, які проживають у всьому світі. Багато з них зазнають дискримінації майже щодня. Першого червня Україна, як і інші країни світу, відзначає Міжнародний день захисту дітей. Але наскільки їх права враховують права дітей з особливими потребами?

Конвенція ООН про права людей з обмеженими можливостями була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 13 грудня 2006 року. Вона є першим міжнародним документом XXI століття, який стосується прав людей з обмеженими можливостями в політичній, соціально-економічній та культурній сферах. Генеральний Секретар ООН Кофі Анан відзначив дану Конвенцію як «історичне досягнення для 650 мільйонів людей з обмеженими можливостями в усьому світі».

Сьогодні міжнародне законодавство все більше починає приділяти увагу захисту прав людей з обмеженими можливостями саме в контексті захисту прав людей. Такими документами є:

Універсальна Декларація прав людини.

Декларація прав людей з інтелектуальною недостатністю (1971).

Декларація прав інвалідів (1975).

Світова програма дій щодо людей з обмеженими можливостями (1982).

Стандартні правила ООН про рівні можливості для людей з інвалідністю (1993).

Діти з особливими потребами зазнають набагато більшого порушення своїх прав не лише тому, що формально особливості їхнього розвитку не розглядаються в контексті захисту прав людини, а це призводить до того, що їх життя стає ізольованим від життя більшості однолітків, а їх проблеми - невидимими для суспільства, а й тому, що міжнародне законодавство не приділяє достатньо уваги саме дітям, у першу чергу дітям з особливими потребами.

Конвенція ООН про права дитини: універсальні мінімальні стандарти для всіх дітей. Конвенція ООН про права дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю 1989 року та ратифікована Україною 1991 року, стала великим кроком уперед у захисті прав дітей. Уперше цей міжнародний документ розглянув права дитини, включаючи дітей з особливими потребами, у контексті основних прав людей. Зазначені в Конвенції права включали громадянські, політичні, економічні,

соціальні та культурні права. Значення цієї Конвенції не можна переоцінити, оскільки вона визначила універсальні мінімальні стандарти для всіх дітей, визнала дітей як суб'єктів права й наголосила на важливості участі дітей в обговоренні своїх прав.

Хоча Конвенція ООН про права дитини й зобов'язала держави сприяти взаємообміну відповідною інформацією про методи реабілітації дітей з особливими потребами, про загальноосвітню та професійну підготовку цих дітей, прогрес у забезпеченні прав дітей з особливими потребами залишається далеким від бажаного. Так, у своєму звіті Комісії з прав людини та Підкомісії з питань попередження дискримінації та захисту меншин у лютому 1996 року Комітет із питань захисту прав дитини висловив занепокоєння щодо виконання загальних принципів статті 23 Конвенції урядами, що її ратифікували. Зокрема, звіт зазначив таке: «Одна з основних проблем у захисті прав дітей - це неготовність держав приділяти увагу проблемам і потребам дітей з особливими потребами».

Конвенція ООН про права людей з обмеженими можливостями – це наголос на права дітей з особливими потребами. Таким чином, можна стверджувати, що, незважаючи на прогрес у захисті прав осіб з особливими потребами в міжнародному законодавстві, такі люди все ще розглядаються як об'єкти медичної підтримки, а не як суб'єкти своїх прав. Саме це стало поштовхом для спільноти людей з особливими потребами продовжувати діяльність зі створення нового міжнародного документа, яким і стала нова Конвенція про права людей з обмеженими можливостями, ратифікована двадцятьма державами світу на момент 3 травня 2008 року.

Значення та цінності нової Конвенції важко переоцінити, її значення полягає в тому, що вона НЕ встановлює нові права людей з обмеженими можливостями, а наголошує на їх реалізації, а саме:

визначає міжнародні стандарти у правах та основних свободах осіб з обмеженими можливостями;

уточнює принципи прав людини в контексті людей з обмеженими можливостями;

забезпечує моделі для розроблення змін в існуючому законодавстві;

створює більш ефективні механізми моніторингу прав людей з обмеженими можливостями;

забезпечує консультації з людьми, що мають обмежені можливості, наголошуючи на девізі спільноти людей з особливими можливостями: «Нічого не робіть для нас без нас».

Але однією з найбільших цінностей цієї Конвенції є те, що вона повністю врахувала всі проблеми на шляху захисту прав дітей з особливими потребами на основі нижченаведених принципів:

1. Діти - це не те саме, що дорослі. Хоча досвід багатьох дорослих і дітей з обмеженими можливостями схожий, проте він відмінний. Саме тому Конвенція наголошує на важливості окремого підходу при розгляді прав дітей з особливими потребами.

2. Діти не є цілком самостійними. Діти в усьому світі мають інший легальний статус, аніж дорослі. Центральним принципом Конвенції є те, що люди з обмеженими можливостями мають рівне право на повагу до своєї самостійності.

Проте цей принцип важко застосувати по відношенню до всіх дітей, включаючи дітей без обмежених можливостей. Саме тому стаття 5 Конвенції говорить про відповідальність батьків чи інших осіб у забезпеченні підтримки дітей відповідно до зростаючих можливостей дітей захищати свої права самостійно. Інакше кажучи, одночасно з розвитком компетенції у власних правах діти повинні мати змогу самостійно визначати та захищати свої права.

3. Діти мають право на додатковий захист. Саме тому, що діти не є цілком самостійними, а більш вразливими, вони потребують додаткового захисту. Природа такого захисту описана в Конвенції про права дитини. Проте багато прав, задекларованих у Конвенції про права дитини, не зовсім адекватно інтерпретуються та реалізуються по відношенню до дітей з особливими потребами. Конвенція про права людей з обмеженими можливостями, зокрема стаття 19, багато уваги приділяє праву на захист від усіх форм дискримінації. Діти з особливими потребами стикаються зі специфічними та значними труднощами у протистоянні з будь-якою формою насильства та дискримінації.

4. Діти також мають право бути почутими. Конвенція зобов'язує уряди проводити консультації та залучати людей з обмеженими можливостями й організації, які представляють їхні інтереси, до законодавчого процесу. Важливо, що це зобов'язання поширюється також і на дітей. Досвід і потреби дітей не завжди можуть бути донесені дорослими - діти мають власне унікальне бачення своїх потреб і повинні мати можливість участі в питаннях, які стосуються їхніх прав.

5. Питання захисту прав дітей з особливими потребами повинні мати місце в усіх міжнародних і національних документах. Коли обговорюються права дітей, права дітей з особливими потребами часто залишаються поза цим процесом. Коли обговорюються права людей з обмеженими можливостями, права дітей з особливими потребами також часто залишаються поза увагою. Аналіз державних звітів із питань прав дітей, які були написані протягом 2000-2003 років, указують на те, що уряди постійно не приділяють достатньої уваги питанням порушення прав дітей з особливими потребами. Так, порушення таких прав, як право на участь, право на інформацію, відповідні стандарти життя, захист від жорстокого поводження ніколи не піднімались по відношенню до дітей з особливими потребами. Для того, щоб усі положення Конвенції прав людей з обмеженими можливостями стосувались і дітей з особливими потребами, потрібно, щоб це було максимально очевидним.

Деякі факти про дітей з особливими потребами:

У світі 150 мільйонів дітей з особливими потребами, і кількість цих дітей зростає.

50 % дітей, які не чують, і 60 % дітей з розумовими вадами розвитку зазнають сексуального насильства.

У деяких країнах 90 % дітей з особливими потребами не доживають віку 20 років.

Дискримінація прав дітей з особливими потребами постійно зростає.

Бобренцова, Н. Системный подход библиотеки в личностно-ориентированном обучении и воспитании детей с ограниченными возможностями / Н. Бобренцова // Школьная библиотека. – 2008. - № 6-7. - С. 125-128.

Учні школи-інтернату для слабозорих дітей програму основної середньої освіти вивчають 10 років. Їх можливості, у зв'язку з інвалідністю по зору та іншими супутніми захворюваннями, обмежені.

Соціально-культурна реабілітація – шлях інтеграції дітей-інвалідів у суспільство. Особливе місце в цій діяльності займає бібліотека. Три роки бібліотека інтернату працює за програмою «Системний підхід бібліотеки в особистісно-орієнтованому навчанні та вихованні дітей з обмеженими можливостями». Вона передбачає взаємодію, координацію і кооперацію різних типів бібліотек, товариства інвалідів ВОС.

Ведеться робота щодо створення моделі освітнього простору, що забезпечує спільну діяльність дітей і дорослих на основі загального інтересу до книги, розвиває творчі здібності дітей.

Богатова, Н. «Синяя птица» прилетает ко всем / Н. Богатова // Библиотека. - 2008. - №10. – С. 60-62.

Діти-інваліди – біль і предмет особливої турботи всього нашого суспільства. Адже вони страждають не тільки через свої фізичні вади, а й від порушення зв'язку зі світом, від неуваги оточуючих, дефіциту спілкування з однолітками та дорослими, неможливості задовольнити потреби в освіті, доступі до культурних цінностей.

Ці проблеми, в першу чергу, виникають через соціальну невлаштованість дітей та їх батьків. Вирішити їх можна лише на високому державному рівні. Але, незважаючи на це, певну допомогу в соціальній реабілітації та адаптації до соціальних умов життя дітям, які потребують допомоги, можуть і повинні надавати організації, які працюють з дітьми, та в першу чергу - установи культури.

Дитяча бібліотека в змозі надати чимало можливостей для розвитку творчих здібностей дітей з урахуванням їх інтересів та бажань. Адже улюблені заняття, пов'язані з читанням, бібліотечним середовищем, здатні підтримувати емоційне здоров'я, допомагають виходити зі стресів і тривожного стану, попереджати затримку психічного розвитку.

Бібліотекою розроблена і реалізується цільова програма, у центрі уваги якої - діти з обмеженими можливостями здоров'я «Синій птах», яка покликана сприяти забезпечення рівного та вільного доступу інвалідів до бібліотечних послуг, збільшенню кола їхнього спілкування, розвитку творчих здібностей.

Діти-інваліди, позбавлені здоров'я, можливості рухатися, часто бувають наділені даром іншого роду: володіють прекрасними вокальними даними, абсолютним слухом, вміють малювати, писати вірші.

Боева, Л. «Слова высокие целебны!» / Л. Боева // Библиотека. - 2008. - №5-С.10-12.

«Рівні можливості: соціокультурна реабілітація дітей з проблемами у розвитку» - саме так називався проєкт Липецької обласної дитячої бібліотеки.

Дитинство-унікальний період в житті людини. Від того, як склався перший етап входження в життя, наскільки комфортним він буде для дитини, залежить формування його свідомості, самооцінки, шлях подальшого просування. А для дітей з обмеженнями у розвитку цей етап ще більш унікальний: їхнє дитинство часто обмежене вузькими соціальними рамками, ізольоване від глобального світу, насичене стресами, постійним психологічним дискомфортом від усвідомлення того, що вони не такі, як усі.

Роль бібліотеки в житті дітей з проблемами у розвитку неможливо переоцінити. Маючи унікальні терапевтичні ресурси для оздоровлення душі, вона цілком здатна сформувати позитивні зміни в особистій програмі розвитку дитини.

Діти з порушенням психофізичного розвитку // Шкільна бібліотека. – 2008. - №3. – С. 116-122.

Учні з порушенням зору поділяють на дві групи: сліпих та слабозорих.

Сліпі діти не сприймають зорову інформацію, а слабозорі при використанні оптичних приладів одним оком, яке краще бачить, можуть сприймати зорову інформацію на одну третину або одну четвертину менше, ніж зрячі діти.

Внаслідок поганого зору у дітей спостерігається відставання в пізнавальній діяльності, соціальному та емоційному розвитку. Сліпі діти навчаються без використання зору, за допомогою рельєфно-крапкового шрифту Л. Брайля.

У слабозорих дітей спостерігаються труднощі у сприйманні оточуючих предметів, малюнків, текстів тощо.

Під час читання та письма у слабозорих спостерігається повільність, фрагментарність, нечіткість, викривлення у сприйманні елементів літер, заміна літер, пропуски зображуваних елементів. Треба пам'ятати про ці специфічні особливості дітей.

Якщо дитина не читає (погано читає) написане олівцем, учитель повинен використовувати фломастер або ручки –«інки», підібрати колір за бажанням дитини.

Розмовляючи з незрячою дитиною, необхідно дивитися прямо на неї. Не робити зайвих, прихованих від неї жестів, оскільки вона це відчуває і ображається.

Доступ до бібліотек осіб з обмеженими можливостями [Електронний ресурс] // Простягни руку допомоги. – Режим доступу: <http://sites.google.com/site/prostagnirukudopomogi>, вільний. – Загол. з екрану.

Бібліотека є посередником між людьми з особливими потребами та владними структурами, щоб донести інформаційно їх права, передбачені чинним законодавством, навчити працювати за комп'ютером, надати доступ до Інтернету для пошуку необхідної інформації для цієї категорії людей. Створити зони толерантності на подолання соціальної ізоляції.

Вхід до бібліотеки

- Достатній простір перед дверима, щоб дозволити розвернутися людині на візку
- Достатня ширина вхідних дверей для проїзду людини на візку
- Автоматичний відкривач дверей, доступний людині на візку
- Відсутність порогів – для полегшення доступу людей на візках
- Позначки на скляних дверях для попередження людей з обмеженнями зору
- Контрольно-пропускні пункти, придатні для перетинання людині на візку, милицях або за допомогою інших допоміжних засобів пересування
- Сходи та сходинок, позначені контрастними кольорами
- Піктограми, які вказують дорогу до ліфтів
- Добре освітлені ліфти з кнопками та підписами шрифтом Брайля та оснащені синтетичною мовою
- Кнопки ліфта, доступні людині на візку

Доступ до матеріалів і послуг

Фізичний простір

- Чіткі та легкі для читання покажчики з піктограмами
- Полиці, доступні людині на візку
- Читальні та комп'ютерні столи різної висоти
- Стільці з міцними підлокітниками
- Вільні проходи між книжковими шафами
- Чутна та видима пожежна сигналізація
- Персонал, навчений допомагати відвідувачам в екстрених випадках

Туалети

Бібліотека повинна мати як мінімум один туалет для людей з обмеженнями руху. Важливо передбачити таке:

- Чіткі покажчики з піктограмами, які вказують місцеположення туалетів
- Достатньо широкі двері для проїзду людини на візку та достатній простір для розвороту візка
- Достатньо простору, щоб дозволити людині на візку стати поруч із туалетним сидінням
- Унітаз із поруччям і зливним важелем, доступним для людини на візку
- Сигнальна кнопка, доступна для людини на візку
- Умивальник і дзеркало на відповідній висоті

Пункт запису

- Регульований стіл
- Індукційна петлева система для людей з обмеженнями слуху
- Стільці для людей похилого віку та відвідувачів із особливими потребами
- Доступні станції самообслуговування

Довідковий/інформаційний стіл

- Регульований стіл

- Організована система черг у місці для чекання
- Стільці, придатні для людей похилого віку та відвідувачів із особливими потребами
- Індукційна петлева система для людей з обмеженнями слуху

Дитячий відділ

- Чіткі покажчики з піктограмами, які ведуть до дитячого відділу
- Кольорова (жовта для видимості) тактильна лінія, яка веде до дитячого відділу
- Вільні проходи між полицями
- Наявність книг, що говорять, та інших спеціальних носіїв інформації
- Комп'ютери, доступні для дітей з особливими потребами
- Полиці та шухляди з ілюстрованими книжками, доступні для дитини на візку

Відділ для людей із складнощами читання, обмеженнями слуху та іншими особливими потребами

- Центральний розміщений відділ з аудіо книжками та іншими матеріалами для людей з особливими потребами
- Кольорова (жовта для видимості) тактильна лінія, яка веде в цей спеціалізований відділ
- Чіткі написи (покажчики)
- Зручні місця для сидіння з яскравим світлом для читання
- Магнітофон, програвач компакт-дисків, DAISY* (інформаційна система цифрового звуку) та інше обладнання для доповнення аудіовізуальної колекції
- Збільшувальне скло, збільшувач із підсвіткою, пристрій для читання електронних книжок або телевізійні збільшувачі тексту
- Комп'ютери з екранними адаптерами та програмним забезпеченням, призначеним для людей з читальними та когнітивними обмеженнями
DAISY, система для читання цифрових книжок, яка використовується багатьма бібліотеками для сліпих

Спеціальні медіа формати для людей із особливими потребами

- Аудіокниги, газети та періодика
- Видання, надруковані великим шрифтом
- Легкі для читання книжки
- Книжки, надруковані шрифтом Брайля
- Відео/DVD-книги з субтитрами та/або знаковою мовою
- Електронні книжки
- Дотикові ілюстровані видання

Комп'ютери

- Виділені комп'ютерні робочі місця, адаптовані для відвідувачів на візках
- Адаптивні клавіатури або накладки на клавіатури для користувачів із обмеженими моторними функціями
- Виділені комп'ютери, обладнані програмами читання з екрану, функцією збільшення і синтетичною мовою

- Виділені комп'ютери, обладнані перевіркою правопису та іншим навчальним програмним забезпеченням для людей з дислексією
- Технічна підтримка комп'ютерів (на місці, якщо можливо)
- Персонал, підготовлений для навчання відвідувачів користуванню комп'ютерами

Як навчати персонал

- Запрошуйте людей з особливими потребами до нарад персоналу, щоб обговорити їх потреби як користувачів бібліотеки
- Регулярно розповсюджуйте електронні повідомлення та іншу інформацію для персоналу про бібліотечні послуги для спеціальних груп користувачів з особливими потребами
- Включайте інформацію про послуги для спеціальних груп користувачів з особливими потребами у пакет для орієнтації нового персоналу

Спеціальні послуги для клієнтів із особливими потребами

- Доставка додому людей, які не можуть відвідати бібліотеку
- Надання послуг людям, які знаходяться в клініках і медичних установах
- Послуги для полегшення читання людям із обмеженими можливостями читання (наприклад, короткі тексти, інструкції, статті на стрічці або на CD) або сканування текстів, щоб зробити їх доступними на комп'ютерах із екранним зчитувачем
- Регулярні консультації для людей із обмеженнями читання

Як надавати інформацію клієнтам з особливими потребами

Людям з обмеженнями зору:

- тексти, надруковані великими літерами;
- інформація на аудіострічці, CD/DVD або у форматі DAISY;
- інформація, надрукована шрифтом Брайля;
- доступний веб-сайт бібліотеки.

Глухим людям або людям із обмеженнями слуху:

- інформація із субтитрами та/або відео із знаковою мовою;
- інформація через текстові телефони та/або електронну пошту;
- доступний веб-сайт бібліотеки (звукова інформація також має бути доступна як текст);
- легкий для читання текст для людей, народжених глухими, або тих, які стали глухими до отримання мовних навиків;
- людям із обмеженими можливостями щодо читання (люди з дислексією та слабкі читачі);
- легкі для читання тексти;
- інформація на аудіо/відео стрічці, CD/DVD або у форматі DAIS;
- доступний веб-сайт бібліотеки.

Людям із фізичними обмеженнями:

- інформація на аудіо/відео стрічці, CD/DVD або у форматі DAISY;

- доступний веб-сайт бібліотеки;
- когнітивно обмеженим людям;
- інформація у легкому для читання форматі;
- інформація на аудіо/відеострічці, CD/DVD або у форматі DAISY;
- інформація на доступному веб-сайті бібліотеки.

Як зробити інформацію легкою для розуміння?

- Пишіть ясними та стислими короткими реченнями
- Уникайте іноземних слів
- Залишайте достатньо простору між параграфами і блоками тексту
- Включайте ілюстрації на тій же сторінці, що і супроводжувальний текст
- Використовуйте темний текст на білому або помірно кольоровому фоні – та ніколи світлий текст на темному фоні

Веб-сайт

- Зробіть дизайн логічним і легким для навігації
- Зробіть доступною сторінку для дітей
- Надайте програмне забезпечення для збільшення тексту, зміни шрифтів, контрасту, довжини рядків і простору між рядками
- Запропонуйте альтернативні формати до .pdf та .doc – краще невідформатований текст (.txt)
- Відокремлюйте зміст від дизайну – користуйтеся шаблонами стилів для створення вигляду та структури
- Включіть можливість пошуку на вашому веб-сайті
- Уникайте рамок і таблиць
- Уникайте рухомих об'єктів і тексту
- Використовуйте відносини вимірювання для тексту
- Супроводжуйте звук текстом

Як співпрацювати з людьми та організаціями, які займаються людьми з особливими потребами

- Формальне запрошення до співробітництва над різними проектами
- Об'єднана зустріч з “мозковим штурмом”
- Планові заходи у бібліотеці, наприклад:
 - Кампанії та виставки для інформування публіки про людей з особливими потребами
 - Стенди з інформаційними матеріалами
 - Зустрічі або конференції, присвячені людям з особливими потребами
 - Розваги для дітей і дорослих з особливими потребами
 - Регулярні зустрічі з організаціями та/або індивідуальними клієнтами для обговорення майбутніх ініціатив
 - Навчання клієнтів з особливими потребами користуванню бібліотекою, комп'ютерами та іншим технічним устаткуванням
 - Дискусійні групи
 - Спільні проекти розвитку
 - Спільні зв'язки з медіа.

Кончаківська, В. «Школа самостійності» - дружня родина для дітей з особливими потребами [Електронний ресурс] / В. Кончаківська // Бучанська міська рада. – Режим доступу: <http://www.bucha-rada.gov.ua>, вільний. – Загол. з екрана.

Діти з особливими потребами – найбільше потребують уваги, захисту й підтримки з боку суспільства та влади. На жаль, з кожним роком дітей з інвалідністю стає все більше, а наша держава все ще не в змозі забезпечити їх гідними умовами для комфортного життя. Чимало дітей хворіють на ДЦП, гідроцефалію, мають вади слуху чи зору, або ж приречені до інвалідного візка. І вони з самого дитинства вимушені боротися за своє право на належне існування у сучасному, часто жорстокому і байдужому, світі. На їхню долю та долю батьків дитини-інваліда випадає нелегке випробування соціалізації, адаптації до суспільства, виховання і розвитку дитини.

Нильсен, Гида Скат. Гостеприимный дом для всех [Текст]: опыт работы с дислексиками / Гида Скат Нильсен // Библиотечное дело. – 2007. - №4. - С. 33-34.

Останнім часом активність багатьох дитячих бібліотек спрямована на роботу з людьми, що страждають дислексією. В основному, завдяки тому, що Європейська Асоціація дислексії (ЄАД) почала бити тривогу. Відомо, що число таких людей збільшується з кожним роком.

Серед дислексиків є безліч надзвичайно обдарованих людей. Але є багато таких, хто залишається наодинці зі своїми комплексами, замикаються, важко адаптуються в житті, вважаючи себе неповноцінними.

Публічна бібліотека як найдемократичніший і відкритий соціальний інститут зобов'язана займатися освітою таких людей, щоб вони стали повноцінними членами суспільства. Але для цього необхідно залучати дислексиків до бібліотек, допомагати їм долати свої страхи і комплекси, підвищувати їхню самооцінку.

Часто бібліотекарі вважають, що обслуговування таких читачів займає багато часу, а тому не стимулюють їхню появу в бібліотеці. Насправді, давно настав час здолати ці стереотипи і перетворити бібліотеку в гостинний дім для всіх.

Оганесян, Н. Библиотерапия как средство коррекции и регуляции психических состояний личности / Н. Оганесян // Библиотековедение. – 2007. - № 4. – С. 71-74.

Правильно підібрана книга, що викликає позитивні емоції, не менш важлива, ніж уміло підібрані ліки.

- позитивні емоційні переживання допомагають полегшити наслідки стресу. Передбачається, що людина, яка має проблеми зі здоров'ям, труднощі емоційного характеру чи знаходиться в стані стресу чи фрустрації, за допомогою книги отримує позитивний заряд. Саме тому фахівці почали рекомендувати книги при емоційних утрудненнях для поліпшення психологічного стану особистості.

- Знайомство з варіантами рішень подібної проблеми може допомогти людині спланувати правильний спосіб дій, показати альтернативні рішення.

- Бібліотерапія ефективна тому, що дозволяє читачам ідентифікувати себе з героєм твору.
- Знайомство з авторитетною авторською моделлю дійсності дуже важливе.
- Терапевтична цінність художньої літератури полягає в тому, що твори є авторською моделлю дійсності, перетворюючої особистість, а не просто каталогом різних « випадків життя».
- Вплив на несвідоме індивідуально, опосередковано навіюванням: книга написана не спеціально для цієї людини і, отже, не буде цілеспрямовано заспокоювати. Нова інформація ненав'язливо направить увагу в інше русло, оптимістично налаштує, викличе задоволення.
- Формування емпатії (емпатія – здатність людини до переживання тих емоцій, які відчуває інша людина). Емпатично орієнтований вплив відповідає на глибокі потреби індивіда; сприяє його задоволенню. Бути емпатичним - означає бути відповідальним, активним, сильним і в той же час –тонким і чуйним.
- Формування самостійного стилю рішення емоційних проблем сприяє досягненню терапевтичного ефекту. А виникнення у читача активної самостійної життєвої позиції допомагає справлятися з проблемами в майбутньому.
- Виведення проблеми на свідомий рівень за допомогою вербалізації. Досягнення кращого розуміння людиною своїх проблем відбувається за рахунок розширення можливостей вербалізації їх і включення в контекст суспільно виробленого досвіду, представленого в художніх творах.
- Формування нових форм ставлення до дійсності. «Збагачуючись смисловим досвідом в процесі спілкування з мистецтвом, людина формує в собі нові форми ставлення до дійсності. На відміну від критичних життєвих ситуацій, де нові форми відносин виникають в результаті болючої перебудови під тиском життєвих ситуацій, коли вони настануть».

Онофрійчук, Н. Через маленьку книгу – у великий світ / Н. Онофрійчук // Світ дитячих бібліотек. – 2007. - № 5. – С. 20.

Душа дитини, позбавлена сім'ї і батьківського піклування, схожа на «сплячу красуню»: у ній зачайлися добро, лагідність, відвертість. Потяг до прекрасного. Вихованці дитбудинку сьогодні часті гості книгозбірні, і ми докладаємо всіх зусиль. Щоб кожне їхнє відвідування було для них справжнім святом – проводимо цікаві екскурсії по бібліотеці, веселі вікторини, літературні ігри. Ця робота проводиться за спільним координаційним планом, згідно з яким щомісяця наші працівники або вирушають до дитячого будинку, або готують масовий захід в бібліотеці.

Координаційні плани роботи стали запорукою успішної співпраці з іншими установами, що займаються вихованням дітей, які потребують особливої уваги.

Томків, Л. «Навчи своє серце добру!» (робота з дітьми-інвалідами, соціально-незахищеними дітьми): метод. поради бібліотекарям [Електронний ресурс] / Л. Томків // Тернопільська обласна бібліотека для дітей . – Режим доступу: <http://www.odb.te.ua/?menu=info&id=189>, вільний. - Загол. з екрану.

Соціокультурна діяльність дитячих бібліотек набуває особливої актуальності в сучасному суспільстві. Деяко змінюються погляди бібліотекарів на проблему соціальних пріоритетів та можливостей. Адже вони розглядаються через призму

особливої уваги громадськості, державних та благодійних фондів, товариств, церкви до так званих соціально-незахищених груп дітей – потенційних користувачів дитячих книгозбірень Тернопільської області. Серед них діти-інваліди, діти з малозабезпечених, багатодітних сімей, шкіл-інтернатів та ті, що виховуються у будинках сімейного типу. Вкрай необхідно мати чітку картину про так званих соціально-незахищених дітей та передбачити як їх систематичне відвідування, так і запрошення на проведення комплексу культурно-виховних та дозвіллевих заходів.

Бібліотеки Тернопільщини, підтримуючи віру соціально-незахищених дітей у добро, допомагають їм долати труднощі, самостверджуючись у житті. Адже, відомо, що даруючи іншим радість спілкування та підтримки, тим самим ми допомагаємо не лише їм, а й собі.

Ми радимо проводити заходи у формі бесіди, гри, вікторини, з врученням призів та організацією «солодкого» столу для дітей-сиріт, інших соціально-незахищених дітей.

Певної духовної та моральної підтримки з боку бібліотечних працівників потребують також батьки дітей-інвалідів.

Соціально культурна діяльність бібліотеки в значній мірі впливає на позитивну репутацію дитячої книгозбірні та забезпечення її ролі соціального партнера, яка передбачає взаємодію з іншими громадськими організаціями, фондами, товариствами Червоного Хреста, реабілітаційно-оздоровчими, лікувальними закладами, що знаходяться на території міста та області.

Ця робота, звичайно, додасть дитячій книгозбірні справжніх прихильників, друзів, шанувальників серед батьків, вчителів, вихователів, а також допоможе створити доброзичливі відносини з владою на місцях. Адже благодійність, співчуття, милосердя є ознакою духовної культури нації.

Филимонова, Н. Творити добро сьогодні і зараз: в зоні уваги – діти з обмеженими можливостями здоров'я / Н. Филимонова // Світ дитячих бібліотек. – 2006. - № 4. – С. 29.

Описаний досвід роботи бібліотеки-філії №3 ім. А.П.Гайдара ЦБС для дітей м. Маріуполя.

Бібліотека ще 1998 року почала співпрацю з міським реабілітаційним центром для дітей з обмеженими можливостями здоров'я «Зорі надії» (тепер – громадська організація батьків і дітей-інвалідів «Повір у себе»). Реабілітаційний центр відвідують діти, що за своїм фізичним та психічним розвитком відрізняються один від одного. Це діти з усілякими захворюваннями: ДЦП, аутизм, розумова та фізична відсталість, уроджені пороки серця, часткова втрата зору, мовлення. Свою роботу з цими дітьми бібліотекарі планують спільно з педагогами, зважаючи на медичні та педагогічні задачі Центру, особливості захворювань та розвитку дітей.

Бібліотечні заняття, тривалість яких – не більше 15 хвилин, проводяться індивідуально або в малих групах (5-6 дітей). На них широко використовуються ілюстровані матеріали, барвисті книжки, набори кольорових листівок.

Дітям подобається малювати, працювати з папером, створювати поробки з природного матеріалу, робити аплікації, вишивати, ліпити з тіста. За 8 років систематичної роботи з вихованцями Центру фахівці бібліотеки набули певний досвід. Вони вважають своїм головним завданням забезпечення цікавого дозвілля

та розвитку дітей. І успішно з цим справляються. Кожне відвідування бібліотекаря приносить велику радість дітям, що позитивно впливає на інтелектуальний розвиток і зміцнення нервової системи наших «особливих» читачів.

Чупшуева, Л. Особые дети / Л. Чупшуева // Библиотека. – 2008. - № 3. - С. 2.

Як допомогти дитині з обмеженими фізичними можливостями адаптуватися в бібліотеці?

Всім зрозуміло, що такі діти рідко приходять до бібліотеки самі. Коло їхнього спілкування замикається в основному на тому середовищі, де вони навчаються – корекційної школи. Тому будь – який вихід у велику сучасну бібліотеку – це вікно у світ книги. Нові враження, нові інтелектуальні можливості.

Добре відомий вислів, що ми всі родом з дитинства. І якщо добре згадати своє дитинство, то кожен може розповісти, що в середовищі їхніх однолітків були діти з обмеженими можливостями. Ходили вони в бібліотеку? Напевно, не завжди. Через свої індивідуальні особливості і фізичні вади їм складно приходити до бібліотеки.

У дітей з ДЦП бувають порушення мови, опорно-рухового апарату. У роботі з ними бібліотекарі намагаються не помічати їх фізичних недоліків. Головне - бути з ними на рівних, щоб діти не відчували себе в стінах бібліотеки неповноцінними.

Звичайно, бібліотекарі не є професіоналами в галузі дефектології. І досвіду роботи з особливими дітьми у них немає. Але на те ми і бібліотекарі, щоб враховувати інтереси різних категорій читачів і нести світло книги і знання будь - якій людині, незалежно від здібностей, статусу, звичок, характеру і т.д. Наша діяльність з корекційною школою позначилася як бібліотечний гурток, і ми поставили за мету ввести дітей в професію бібліотекаря. Показати її багатоаспектність, багатолічність, складність, навчити користуватися довідково-інформаційним апаратом, влитися в життя бібліотеки нарівні зі звичайними дітьми, брати участь у фестивалях, акціях, різних масових заходах. Ну і звичайно ж, допомогти дітям долучитися до читання найпотрібніших, найкорисніших, найталановитіших книг минулого і сьогодення.

Діти з обмеженими можливостями завжди з готовністю відкликаються на будь-які завдання і прохання. Вони не тільки хороші слухачі, але й чудові виконавці.

Робота з «особливими» дітьми сприяє вирішенню проблеми адаптації з двох боків: по-перше, вводить в соціум самих дітей з обмеженими можливостями. По-друге, допомагає спокійно, як до рівних, ставитися до таких дітей тим людям, які їх оточують.

Сайти для людей з особливими потребами

<http://naiu.org.ua> - Національна асамблея інвалідів України. Офіційний сайт Всеукраїнського громадського соціально-політичного об'єднання “Національна Асамблея інвалідів України” - всеукраїнського добровільного неприбуткового об'єднання всеукраїнських та обласних, Автономної Республіки Крим, м. Києва та Севастополя, громадських організацій, що об'єднують інвалідів. Метою діяльності НАІУ є об'єднання громадських організацій, членами яких є інваліди, узгодження дій та консолідація їх зусиль, спрямованих на поліпшення становища інвалідів в

Україні, сприяння захисту конституційних прав інвалідів, підвищенню їх ролі і соціального статусу у суспільстві та захист спільних інтересів своїх членів.

<http://invak.info> - Інформаційне агентство - портал інвалідів. Інформація про події і заходи інвалідного руху, організації, конкурси, гранти, про способи реабілітації; нормативні документи, бібліотека, спеціальні комп'ютерні програми. Є можливість пошуку роботи, служба знайомств, форум.

<http://isp.rehab.org.ua/ukrainian> - Інтернет-портал Наукового товариства інвалідів «Інститут соціальної політики» <http://isp.rehab.org.ua/ukrainian> Інформація про діяльність товариства, про реабілітаційні центри України, про діяльність Ради з питань освіти інвалідів; також - новини, довідкова інформація, електронна бібліотека, законодавство та багато іншого. Передбачена можливість надання консультацій.

<http://www.inteldisability-coalition.kiev.ua> - Всеукраїнська громадська організація "Коаліція захисту прав інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю"

<http://www.inva-support.cn> - Портал для людей з обмеженими фізичними можливостями. Спілкування, знайомства, консультації психологів, сексолога, юриста.

<http://www.lydix.ru> - Соціальна мережа для людей з обмеженими фізичними можливостями (інвалідів) та їх друзів.

<http://believe.net.ua> - Повір у себе! Сайт, присвячений життю і проблемам інвалідів: творчість, історії, закон, знайомства, медицина, бібліотека, форум.

<http://believe.net.ua/links.html> - Перелік посилань на сайти для людей з обмеженими можливостями

<http://www.disability.ru> - Сайт для інвалідів - Disability.ru Новини, статті, корисні посилання, пошук роботи, знайомства, форум.

<http://www.dislife.ru> - Портал для людей з обмеженими можливостями здоров'я. Новини, законодавство, працевлаштування, спілкування.

<http://e-schola.org.ua> - Віртуальна освітня мережа. Відкрите навчальне середовище для подолання соціальної ізоляції людей з особливими потребами, їх участь в електронному навчанні. Напрямки: комп'ютерна грамотність та спілкування; робота в команді та мистецтво прийняття рішень; лідерські та підприємницькі навички; розкриття талантів.

<http://www.aik.ua> - Благодійний фонд розвитку комп'ютерних технологій серед інвалідів. Сайт створений інвалідами I-II груп тяжких форм захворювань. Проекти фонду: акція "Світ без кордонів", "Комп'ютер - спосіб життя", центр дистанційного навчання для інвалідів, комп'ютерна бібліотека, інформаційний центр для інвалідів, Інтернет без кордонів.

<http://www.kontaktklub.narod.ru> - Комп'ютерний клуб "Контакт" для дітей-інвалідів і молоді

<http://www.inva.info/invadb/index.php> - Інвалід, Інвалідність, Реабілітація. Каталог сайтів зі зручним пошуком

<http://krok.org.ua/?lang=ukr> - КРОК: компенсація, розвиток, корекція .Сайт "Крок" створений з метою: полегшення спеціалістам з виховання та навчання дітей з особливими потребами у пошуку необхідної інформації серед ресурсів мережі Інтернет; надати можливість для обміну практичним досвідом, методичними

досягненнями; організувати обговорення проблемних питань спеціальної освіти дітей з особливими потребами в Україні.

Для людей з вадами слуху

<http://www.utog.com.ua> - Українське товариство глухих. Офіційний сайт УТОГ. Містить інформацію про його історію, діяльність на сучасному етапі. В окремих розділах висвітлені виробнича, культурна, спортивна діяльність товариства, законодавство. Публікуються матеріали газети "Наше життя".

<http://deafmir.com> - Deafmir.Новини культурного життя глухих України: конкурси, концерти, спорт і т.д. Інформація про слухопротезування, навчання і працевлаштування, форум, галерея.

<http://www.kcutog.com.ua> - Офіційний сайт Культурного центру Українського товариства глухих

<http://www.deafnet.ru> - Проект "DeafNet". Мета проекту - використання можливостей і ресурсів Інтернет для подолання інформаційно-комунікативних бар'єрів, створених вадами слуху і мовлення, а також іншими хворобами. Сайт містить новини, репортажі, в тому числі випуски газети "Мир глухих", корисну інформацію; надає можливість розміщувати об'яви, спілкуватись в чаті та на форумі, користуватись службою знайомств.

<http://www.deafworld.ru> - Країна глухих. Мета проекту - інформаційна та юридична підтримка людей з вадами слуху, формування в них активної громадянської позиції, надання можливостей для спілкування, знайомства, обміну досвідом, допомога в отриманні освіти, реабілітації та ін. Розміщено корисну інформацію з медичних, соціальних, юридичних та інших питань.

Для людей з вадами зору

<http://www.blind.org.ua> - Навчально-інформаційний комп'ютерний центр Українського товариства сліпих (НІКЦ УТОС)

http://www.blind.org.ua/pro_utos.htm - Інформація про Українське Товариство Сліпих

<http://www.vos.org.ru> - Всеросійське товариство сліпих. Офіційний сайт Всеросійського товариства сліпих. Містить інформацію про діяльність товариства, його підприємств, культурні та спортивні події.

<http://www.koleso.mostinfo.ru> - "Колесо познаний": електронний журнал для незрячих користувачів мережі Інтернет. Матеріали про реабілітацію та освіту інвалідів, офіційні документи, консультації, новини, форум, голосовий чат.

<http://www.integr.org/index.html> - Інтеграція: клуб незрячих користувачів комп'ютерної техніки. На сайті розміщені Статут клубу (клуб організований в Російській Федерації, але можливе створення його відділень в інших країнах). Також: публікації, матеріали семінарів і конференцій, інформація про комп'ютерні технології для слабозорих, дистанційне навчання; перелік посилань: російські та зарубіжні організації допомоги та підтримки, дозвілля, спілкування для сліпих і слабозорих.

<http://www.tiflocomp.ru> - Комп'ютерні технології для незрячих і слабозорих. Представлені публікації про сучасні програмні та апаратні засоби, які дозволяють незрячим і слабозорим користувачам через мовний або тактильний інтерфейс

отримати доступ до більшості популярних програм персонального комп'ютера і застосовувати їх у повсякденній діяльності.

<http://lyubimov.su> - Персональний сайт Олексія Любімова - тифлопедагога, психолога, інструктора з орієнтування та мобільності Інформація про засоби реабілітації людей з вадами зору, про культурне і наукове життя, діяльність і творчість інвалідів по зору.

Для людей з вадами опорно-рухового апарату

<http://www.rgbs.ru> - Російська державна бібліотека для сліпих. На сайті представлено інформацію про електронні каталоги та інформаційні ресурси; про видавничу та науково-методичну діяльність бібліотеки, про діяльність дитячого та молодіжного центрів; про корисні ресурси Інтернет.

<http://rtispora.h12.ru> - Рівненське міське товариство інвалідів з порушенням опорно-рухового апарату. Мета діяльності товариства - організаційна, освітня, соціальна, матеріальна, правова та творча підтримка людей з особливими потребами, сприяння соціально-психологічній, трудовій та фізичній реабілітації інвалідів.

<http://miloserdie.tellur.ru> - "Спешите делать добро!" . Сайт про людей з ДЦП, їх проблеми та потреби, можливості та досягнення. На сайті можна знайти статті з проблем ДЦП, інформацію про конкурси та проекти, форум для обговорення проблем інвалідів.

<http://svd.web.ur.ru/book.html> - "Доступная среда глазами инвалида" (Е.Г.Леонтьева)

Для людей з вадами мовлення

<http://www.stuttering.ru/info/index.html> - Сайт про заїкування. Основна мета проекту - забезпечення тих, хто заїкається, їх близьких, фахівців найбільш повною та достовірною інформацією про заїкання та методи його лікування. Можливість отримати консультацію. Форум і чат для тих, хто заїкається.

<http://www.zaikanie.com> - Сайт для людей, що долають заїкуватість. Розміщені матеріали про заїкуватість, методики її подолання, працює форум.

<http://www.dictor.ru> - "Книга победивших заикание". Інформація про методи лікування заїкання, форум, блог.

<http://www.logos.pp.ru> - Логопедичний сайт для дорослих і дітей. Сайт логопедичного кабінету Ю.М.Белік-Харашкевич (м. Москва). Містить рекомендації для осіб з вадами мовлення, словник спеціальних термінів, бібліографію. Є можливість отримати консультацію логопеда.

<http://www.dyslexia.ru> - Інформаційно-освітній портал про дислексію і для дислексиків. Сайт Центру корекції письма Тетяни Гогудзе (м. Москва).

Для людей з вадами інтелекту

<http://www.kipina.ru> - Іскра - сайт для людей з труднощами інтелектуального розвитку та їх друзів. Складається з двох частин: в одній люди з особливими потребами самі можуть читати, писати і спілкуватись; в іншій - матеріали для батьків, педагогів, психологів: бібліотека, новини, форум.

Укладач:
Редактор:
Відповідальна за випуск:

Корнійчук В.А.
Давидюк Л.І.
Жайворонок Т.А.